

بررسی تأثیر سرمایه‌ی اجتماعی بر بهبود و توسعه‌ی کیفیت زندگی دانشجویان ورزشکار و غیر ورزشکار

زهرا جعفری پورسانج^۱، سروش فتحی^{۲*}، طهمورث شیری^۳

^۱دانشجوی دکتری، گروه جامعه‌شناسی ورزش، واحد جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
^۲دانشیار، گروه جامعه‌شناسی، واحد تهران غرب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (عهده‌دار مکاتبات)

^۳دانشیار، گروه جامعه‌شناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

تاریخ دریافت: اردیبهشت ۱۴۰۱، اصلاحیه: مرداد ۱۴۰۱، پذیرش: مهر ۱۴۰۱

چکیده

امروزه؛ در کشورهای رو به توسعه توزیع سرمایه اجتماعی یکی از عوامل مؤثر توسعه پایدار شمرده می‌شود که می‌توان آن را رکن اصلی توسعه قلمداد نمود. از آن جا که اعتماد، مشارکت و همبستگی اجتماعی از ابعاد سرمایه‌ی اجتماعی به شمار می‌آیند، معیاری برای توسعه‌ی کیفیت در یک سیستم اجتماعی محسوب می‌شود. از سوی دیگر، مهم‌ترین بعد سرمایه‌ی اجتماعی مشارکت اجتماعی است که مسئولیت‌پذیری و کارآمدی افراد جامعه را بالا می‌برد، در نتیجه؛ مسئولیت اجتماعی به معنای تعهدآوری را در ارتباط با مسئولیت مدنی ارتقا می‌دهد که در این صورت زمینه‌ای برای توسعه‌یافتگی به شمار می‌آید. این پژوهش با هدف تأثیر سرمایه‌ی اجتماعی بر بهبود و توسعه‌ی کیفیت زندگی دانشجویان دختر و پسر ورزشکار و غیر ورزشکار دانشگاه آزاد اسلامی تهران به روش پیمایشی انجام شد. ابزار گردآوری اطلاعات پرسش‌نامه‌ی محقق‌ساخته سرمایه‌ی اجتماعی با ۱۸ سؤال بود که پایایی آن از روش آزمون آلفای کرونباخ برابر ۰/۸۸۶، به دست آمد. جامعه‌ی آماری تحقیق از میان ۱۳۵۴۰۵ دانشجو به روش نمونه‌گیری جامعه محدود استفاده و از طریق فرمول کوکران با کاهش d به میزان ۰/۰۳۷ تعداد نمونه ۶۸۱ نفر تعیین گردید و پس از حذف پاسخ‌نامه‌های پرت و پاسخ نداده، ۶۶۶ پاسخ نامه مورد بررسی قرار گرفت. برای بررسی داده‌ها از آزمون‌های توصیفی و برای آزمون فرضیات از روش‌های آماری t مستقل و آنالیز واریانس یک‌راهه به وسیله نرم‌افزار SPSS ۲۵ استفاده شد. نتیجه اینکه؛ ورزش یکی از مقولاتی است که به صورت مستقیم و غیر مستقیم بر سلامتی و کیفیت زندگی تأثیرگذار بوده و یکی از سرمایه‌های اجتماعی هر جامعه پیشرفته‌ای محسوب می‌شود.

واژه‌های اصلی: سرمایه‌ی اجتماعی، مشارکت اجتماعی، همبستگی اجتماعی، دانشجوی ورزشکار، دانشجوی غیر ورزشکار.

۱- مقدمه

اجتماعی، روابط و پیوندهای اجتماعی به عنوان مؤلفه‌هایش، تأثیراتی مفید در رشد و توسعه جامعه دارد. با این تعریف، چنین می‌توان گفت: سرمایه‌ی اجتماعی در برگزیده دانشی است که در تعاملات بین افراد و شبکه روابط متقابل آن‌ها قرار دارد. از سوی دیگر، سرمایه‌ی اجتماعی و سلامت اجتماعی از مقوله‌های مهم توسعه‌ی پایدار است که دگرگونی و تغییرات تعاریف توسعه نیز در شناسایی و سنجش این دو متغیر تأثیرگذار بوده است. سرمایه‌ی اجتماعی و ابزار سنجش آن در هر جامعه‌ی همگن با بافت اجتماعی آن جامعه باید تعریف و ساخته شود اما بر خلاف این گوناگونی‌ها حوزه‌ی مشترک در نگاه به سرمایه‌ی اجتماعی - که بین بیش‌تر محققان اتفاق نظر وجود دارد و بتوان آن را فضای مفهومی سرمایه‌ی اجتماعی نامید- باید یافت. در سال‌های اخیر؛ نشان داده شده است که سرمایه‌ی اجتماعی با ایجاد حمایت و فراهم آوردن منبعی مؤثر برای سلامت اجتماعی و کیفیت زندگی در افزایش دسترسی به خدمات اجتماعی و بالا بردن امکان کنترل اجتماعی بر

از آنجایی که سرمایه‌ی اجتماعی عاملی برای تشویق افراد جامعه به تعامل و مشارکت اجتماعی شمرده می‌شود، آن را می‌توان در راستای پیشرفت جامعه یکی از شاخص‌های توسعه دانست. از سوی دیگر، جامعه‌ی سالم با ورزش دو جزء جدایی‌ناپذیر از یکدیگرند که جدایی این دو شاخص از یکدیگر برای ارزیابی جامعه‌ای سالم با مؤلفه‌های مشارکت، اعتماد ناممکن می‌نماید و نتیجه‌ی آن ارتقای کیفیت زندگی به شمار می‌آید. سرمایه‌ی اجتماعی مفهومی است با ماهیتی فزاینده و غیر فردی که زایشی در درون خود جامعه است. به عبارتی دیگر، سرمایه‌ی اجتماعی از جمله منابع موجود در تعاملات اجتماعی و نظام هدفمند، همکاری و همیاری میان اعضای جامعه و سازمان شمرده می‌شود که سبب ایجاد شبکه روابط معقول، حس اعتماد و مشارکت بین افراد یک جامعه می‌گردد. اهمیت این متغیر در یک جامعه به خاطر این است که عامل‌هایی همچون؛ اعتماد اجتماعی، مشارکت

*fathi.soroush@wtiau.ac.ir

رفتارهای انحرافی با مؤلفه‌هایی از قبیل ورزش، اهمیتی بسزا در سلامت جامعه داشته است.

بنابراین؛ این دو شاخص اساسی را چنین می‌توان تبیین کرد: سلامت اجتماعی عبارت است از ارزیابی و شناخت فرد از چگونگی عملکردش در اجتماع و کیفیت روابطش با افراد دیگر، نزدیکان و گروه‌های اجتماعی که وی عضوی از آنهاست [۱۵]. کیفیت زندگی نیز ادراک افراد از موقعیتشان در زندگی از نظر فرهنگ، سیستم ارزشی که در آن زندگی می‌کنند و در ارتباط با اهداف، انتظارات، استانداردها و نگرانی‌هایشان تعریف می‌شود [۱۱].

از سوی دیگر؛ با توجه به اینکه مشارکت، همبستگی و اعتماد اجتماعی ابعاد سه‌گانه‌ی سرمایه‌ی اجتماعی و به‌همدیگر وابسته‌اند. در حقیقت، شواهدی محکم میان سرمایه‌ی اجتماعی و رفتارهای مفید مرتبط با سلامت اجتماعی وجود دارد [۲۸]. پاتنام، سرمایه‌ی اجتماعی را به دو بخش محدود^۱ و اتصالی^۲ تقسیم کرده است؛ سرمایه‌ی اجتماعی محدود، در بین افرادی با ویژگی‌های جمعیت‌شناختی همانند، همچون؛ گروه‌های همگن و متجانس از نظر جنس، سن و قومیت دیده می‌شود که به آن سرمایه‌ی اجتماعی محلی نامیده می‌شود. این نوع از سرمایه‌ی اجتماعی، منبع اولیه‌ی ایجاد ارزش‌ها و هنجارهای معطوف به سلامت و همچنین کنترل رفتارهای اجتماعی ناهنجار اعضاست که با فراهم کردن حمایت اجتماعی متقابل از آسیب‌پذیری اعضا جلوگیری می‌کند. برخلاف این‌ها، سرمایه‌ی اجتماعی محدود، در برخی موارد، مانند: نقش گروه هم‌سالان، در ترغیب اعضا به رفتارهای پرخطر، نتایج و پیامدهای منفی در ارتباط با سلامت می‌تواند ایجاد کند اما سرمایه‌ی اجتماعی اتصالی، به روابط و پیوندهایی اطلاق می‌شود که افراد را با داشتن زمینه‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی گوناگون به یکدیگر پیوند می‌دهد و منبعی عمده در ایجاد همبستگی‌های تعمیم‌یافته است که با فراهم نمودن امکان ارتباط افراد با خاستگاه‌های فرهنگی و اجتماعی گوناگون، عاملی مهم در راستای گسترش جامعه‌ی مدنی است. به همین دلیل سازمان‌ها و نهادهای دولتی و غیردولتی نسبت به توسعه و تجهیز مکان‌هایی همچون؛ باشگاه‌های ورزشی، زمین‌های ورزشی، ایستگاه‌های تندرستی در پارک‌ها و بوستان‌ها، سالن‌های روباز و سرپوشیده ورزشی و مانند این‌ها در ساختارهای شهری و روستایی به منظور صرف زمان‌هایی - توسط افراد جامعه در سنین گوناگون و با جنسیت متفاوت زنانه و مردانه- در زندگی فردی و همچنین جمعی با ورزش و به عبارتی رسیدگی به تندرستی جسم و جان بیش‌تر از این باید توجه داشته باشند. زیرا؛ این نوع سرمایه در حوزه‌ی سلامت اجتماعی، ابزاری مناسب برای ایجاد کنش جمعی به منظور دستیابی گروه‌هایی به منابع و امکانات است [۳۶].

امروزه، در جریان توسعه جوامع، در کنار انواع سرمایه اعم از طبیعی، انسانی و مادی، سرمایه‌ی اجتماعی برون‌داد و درون‌داد توسعه به شمار می‌آید. شواهد زیادی وجود دارد که نشان می‌دهد سرمایه‌ی اجتماعی می‌تواند بر نتایج توسعه همچون؛ رشد، عدالت و کاهش فقر تأثیرگذار باشد. پژوهشگران فقدان سرمایه‌ی اجتماعی را در کشورهای توسعه نیافته حلقه مفقوده رشد و توسعه نام نهاده‌اند [۱۲] و چون سرمایه‌ی اجتماعی، در کنار سرمایه‌های آمده دیگر عاملی مؤثر در توسعه‌ی آموزش‌های مرتبط به شمار می‌آید، بهره‌وری فردی و حتی گروهی همگن یک جامعه را افزایش می‌دهد و سبب می‌شود تا به طور سازمان یافته‌ای به ایجاد شبکه‌های هم‌عرض اجتماعی در راستای توسعه‌ی پایدار کمک کند، در نتیجه؛ هماهنگی همراه با همکاری را برای رسیدن به هدفی مشخص تسهیل می‌نماید. به همین دلیل است که می‌توان گفت: « بدون وجود سرمایه‌ی اجتماعی، پیمودن راه‌های توسعه و بهبود خدمات، ناهموار و دشوار می‌شوند. لذا اطلاعات حاصل از پوش محیطی و توجه به سرمایه‌ی اجتماعی به عنوان یک اصل محوری برای دستیابی به توسعه و بهبود موجب می‌گردد تا مدیران به رویکردهای نوینی دست یابند» [۹].

با توجه به اینکه کلمن، پاتنام، بوردیو و فوکویاما نخستین پیشگامان بیان مسأله سرمایه‌ی اجتماعی بوده‌اند، در این جا و پیش از هر توضیحی به بیان گذرای دیدگاه‌های ایشان پرداخته می‌شود:

کلمن^۳ سرمایه‌ی اجتماعی را قدرت و توانایی مردم برای برقراری ارتباط متقابل تعریف می‌نماید که این نگاه با دو نگاه دیگر نیز متفاوت می‌نمایند. به اعتقاد وی، سرمایه‌ی اجتماعی ترکیبی از ساختارهای اجتماعی است که تسهیل کننده کنش‌های معین بین کنشگران در درون این ساختارهاست [۲۳].

پاتنام^۴ نیز، سرمایه‌ی اجتماعی را مجموعه‌ای از ویژگی‌های اجتماعی نهادها و سازمان‌ها فرض می‌نماید. وی معتقد است؛ همکاری و مشارکت داوطلبانه، هنگامی تحقق خواهد پذیرفت که ذخیره و انباشت اساسی از سرمایه‌ی اجتماعی در قالب قواعد مبادله و شبکه‌های تعهد مدنی وجود داشته باشد. پاتنام تمام ویژگی‌های اجتماعی نهادها و سازمان‌ها را از قبیل: اعتماد، هنجارها و شبکه‌های اجتماعی، سرمایه‌ی اجتماعی نامیده و بر این باور است که سرمایه‌ی اجتماعی، سبب ایجاد تعاملات مثبت با دیگران می‌شود [۳۱].

از نظر بوردیو^۵، سرمایه‌ی اجتماعی شامل روابط بین فردی در درون گروه‌ها و شبکه‌های اجتماعی است که دسترسی به موقعیت‌ها، فرصت‌ها، اطلاعات، منابع مادی و موقعیت‌های اجتماعی را برای افراد امکان‌پذیر می‌سازد [۲۱]. به این معنی که سرمایه‌ی اجتماعی از درون و ذات شبکه‌های اجتماعی طراوش پیدا کرده و در راستای توسعه پایدار

^۳ Coleman

^۴ Putnam

^۵ Bourdieu, Pierre

^۱ Bondling

^۲ Bridging

از ذهن نخواهد بود که ورزش را یکی از منافع فردی برشماریم، زیرا؛ به وی اعتماد به نفس، خوداتکایی، بهبود توانمندی‌های جسمی و روانی، خودباوری، نوآوری، پایداری و از این دست ویژگی‌ها و صفاتی مثبت می‌بخشد و در برابر آن ایشان را از ناهنجاری‌های اجتماعی از قبیل: ارتکاب جرم و جنایت، بزهکاری، کجروی‌های اخلاقی و مانند این‌ها باز می‌دارد که ترویج و تقویت این عامل (ورزش) خود به فرهنگ جوانمردی، از خودگذشتگی، دستگیری نیازمندان و مانند این‌ها کمک می‌نماید. چنانکه از فواید اجتماعی ورزش برمی‌آید، انسان‌ها از طریق مجموعه‌ای از شبکه‌ها به هم می‌پیوندند و تمایل دارند تا ارزش‌های مشترکی با سایر اعضای این شبکه‌ها داشته باشند و با گسترش شبکه‌ها آن‌ها نوعی دارایی را تشکیل می‌دهند که آن را به عنوان سرمایه‌ی اجتماعی می‌توان مورد ملاحظه قرار داد [۱۳].

اعتماد اجتماعی زیربنای نظم جامعه است و نه تنها موجب پایبندی به اصول مشترک و پیش‌بینی‌پذیری الگوهای رفتاری می‌شود، بلکه در تقویت هم‌بستگی و مشارکت اجتماعی مؤثر است.

۲- بیان مسأله

با کمی تأمل می‌توان دریافت که سرمایه‌ی اجتماعی مفهومی فرارشته‌یی بین علوم انسانی است و به دلیل ماهیت و محتوای ذاتی‌اش از پتانسیلی برخوردار است که به نقش نیروهای اجتماعی در راستای تحقق توسعه‌ی پایدار می‌پردازد و از سوی دیگر، در تحلیل‌های نظری و حوزه‌های مختلف علوم اجتماعی- از جمله؛ سلامت اجتماعی، کیفیت زندگی، سبک زندگی و مانند این‌ها- علوم اقتصادی و حتی علوم سیاسی به کار گرفته می‌شود.

در حقیقت، سرمایه‌ی اجتماعی در کنار سرمایه‌های انسانی و اقتصادی، بخشی از ثروت ملی شمرده می‌شود که بستری مناسب برای بهره‌برداری از سرمایه‌ی انسانی و راهی برای رسیدن به موفقیت است. بنابراین؛ در نگاهی کلی باید گفت که بدون سرمایه‌ی اجتماعی هیچ جامعه‌یی به هیچ سرمایه‌یی نخواهد رسید. این رویکرد، نشان‌دهنده‌ی اهمیت نقش ساختارها و روابط اجتماعی بر متغیرهای اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی جوامع است.

در نگاهی دیگر، می‌توان گفت که نقش سرمایه اجتماعی در سلامت روانی و کاهش جرایم، افزایش پیوندهای اجتماعی، ایجاد شبکه‌های حمایتی، کاهش مصرف مواد مخدر، کاهش خشونت خانوادگی، افزایش فعالیت‌های گروهی و بسیاری از فرایندهای مثبت اجتماعی تأیید شده است [۱۶].

در نتیجه، بر اساس دیدگاه ونگ؛ سرمایه‌ی اجتماعی به عنوان اصل و راهنمایی برای برنامه‌های اجتماعی و اقتصادی باید عمل کند و همه سیاست‌ها و برنامه‌ها سرمایه‌ی اجتماعی را در فرایندهای برنامه‌ریزی، اجرا و نظارت باید در نظر گرفت [۳۵].

حرکت می‌نماید که این حرکت اگر برنامه‌مدار انجام پذیرد، جامعه را به سوی ترقی و توسعه همه‌جانبه سمت و سو می‌دهد. در نتیجه؛ سرمایه‌ی اجتماعی در برگزیده منابع بالقوه و بالفعلی است که با دارا بودن شبکه‌ای منسجم و پایدار از روابط متقابل بین اجتماعی و نهادینه شده در میان قشرهای مختلف معنا و مفهوم واقعی می‌یابد که دانشجویان به عنوان قشر کلیدی جامعه، یعنی: قشری که هم جوان است و هم آینده‌ساز جامعه، یکی از طبقات اجتماعی قابل توجه به شمار می‌آید و چه بسا به همین دلیل، بورديو به تطابق بین فضای طبقات و فضای رفتارهای هر یک از طبقات جامعه قائل است. برای مثال اینکه فضای طبقه برتر، چه نوع ورزش‌ها، سبک زندگی، گرایش‌های سیاسی و را ترجیح می‌دهند. از منظر بورديو، سرمایه‌ی اجتماعی به سرمایه‌ی اقتصادی وابسته است و وجود و سودمندی سرمایه‌ی اجتماعی در افزایش سرمایه‌ی اقتصادی است [۳۲] و [۶].

نگاه فوکویاما^۱ در این خصوص با بورديو تفاوت دارد، زیرا؛ وی سرمایه‌ی اجتماعی را روابط بین فردی و گروهی تعریف می‌کند اما فوکویاما معتقد است که سرمایه‌ی اجتماعی، مجموعه‌ای از هنجارهای موجود در نظام‌های اجتماعی است که موجب ارتقای سطح همکاری اعضای گروه یا جامعه گردیده و سبب پایین آمدن سطح هزینه مبادلات و ارتباطات می‌گردد [۲۵].

به طور کل، فوکویاما مهم‌ترین منبع سرمایه‌ی اجتماعی را خانواده و هنجارهای اجتماعی می‌داند [۱۲].

فیلد معتقد است که؛ سرمایه‌ی اجتماعی آن دسته از ویژگی‌های زندگی اجتماعی، شبکه‌ها، هنجارها و اعتماد است که مشارکت‌کنندگان را قادر می‌سازد تا به شیوه‌ای مؤثرتر هدف‌های مشترک خود را پیگیری و دنبال نمایند [۱۳].

به طور کلی می‌توان گفت؛ از نظر این جامعه‌شناسان، مهم‌ترین مؤلفه‌های سرمایه‌ی اجتماعی؛ اعتماد، مشارکت و همبستگی‌اند. با این توجیه که اعتماد، سبب افزودن کیفیت تعاملات بین فردی یا به عبارتی دیگر، بین قشری را پدیدار می‌آورد. مشارکت؛ سبب گسترش ارتباطات اجتماعی می‌شود و همبستگی پایایی میان اقشار جامعه را به دنبال دارد.

اعتماد؛ عاملی حیاتی برای موفقیت فرد و سازمان به شمار می‌آید. به همین دلیل، بالا بودن آن در درون سازمان سبب ترویج و تثبیت ارزش‌های اخلاقی و حرفه‌ای می‌شود و ارزش‌هایی، چون؛ انصاف و برابری، خیرخواهی، صداقت و عدالت تقویت می‌شود و در ادامه، عملکرد افراد و خوداثربخشی آن‌ها به طور فزاینده‌ای بهبود می‌یابد [۲۸].

از سوی دیگر، از ویژگی‌های ورزش بقای تندرستی جسم و جان انسان است که به دنبال آن به وی صحت و درستی وظیفه‌مندی‌هایش را می‌بخشد و به همین دلیل از اهمیتی ویژه برخوردار است. بنابراین؛ دور

^۱ Fukuyama

می‌تواند به بهبود و پیشرفت فعالیت‌های ورزشی در میان اقشار مختلف جامعه یاری رساند [۳۷].

ملانوری شمسی و امانی شلمزاری (۱۳۹۹) به این نتیجه رسیدند که تمرینات ورزشی با شدت متوسط به عنوان یک یار کمکی برای تقویت عملکرد سیستم ایمنی مطرح هستند. بنابراین، رعایت رهنمودهای ورزشی مبتنی بر اصول علمی، علاوه بر آمادگی بدنی به تقویت سیستم ایمنی نیز کمک می‌کند. تمرینات ورزشی با شدت متوسط به صورت مستقیم از طریق تقویت سیستم ایمنی، افزایش دفاع آنتی اکسیدانتی و اثرهای ضدالتهابی و به صورت غیرمستقیم از طریق بهبود خلق و خو و سلامت سوخت‌وسازی موجب تقویت سازوکارهای دفاعی بدن می‌شود [۱۷].

موسوی و همکاران (۱۳۹۳) به این نتیجه رسیدند که متغیر اعتماد نهادی و متغیرهای جمعیت‌شناختی، شامل: سن، وضعیت تأهل، تعداد فرزندان، سطح تحصیلات والدین، شغل پدر، مکان سکونت در شهر (ناحیه) و استفاده از وسایل ارتباط جمعی، رابطه‌ی معنادار با مشارکت زنان در فعالیت‌های ورزشی داشته‌اند اما میزان مشارکت ورزشی زنان در متغیرهایی چون؛ اعتماد بین شخصی، وضعیت اشتغال، نوع شغل، درآمد، نوع سکونت، شغل مادر و منطقه‌ی مسکونی، تفاوتی معنادار را نشان نداده است [۱۸].

بهشتی و کهنسال خوب (۱۳۹۹) در مقاله خود تحت عنوان تبیین جامعه‌شناختی وضعیت اعتماد اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن، اعتماد را جزء اصلی سرمایه‌ی اجتماعی دانسته‌اند و نتیجه گرفته‌اند که با توجه به نقشی که اعتماد در مشروعیت سیاسی، نظم اجتماعی و همبستگی بازی می‌کند، خمیرمایه‌ی هر جمع پایدار و توسعه‌یافته‌ی است. در مقابل، بی‌اعتمادی سرچشمه‌ی بسیاری از آسیب‌های اجتماعی است و پیامدهای منفی زیادی را به دنبال دارد. در جوامع جدید، برخلاف جوامع سنتی که دایره‌ی اعتماد اغلب محدود به خودی‌ها، خانواده و گروه‌های محلی می‌باشد، گسترش شعاع اعتماد فراتر از دوستان، خویشان و آشنایان، تعامل با کنشگران ناآشنا، و اعتماد به نهادها، سازمان‌های انتزاعی و ساختارهای غیرشخصی، می‌تواند زمینه‌ی خودآگاهی افراد و توجه به ارزش‌های عام را فراهم کند [۵].

ظهیری‌نیا و همکاران در مقاله‌ی خود که به بررسی نقش و تأثیر اعتماد اجتماعی به عنوان مهم‌ترین عامل مرتبط با مشارکت اجتماعی در میان دانشجویان دانشگاه هرمزگان پرداخته‌اند، در نتیجه‌گیری چنین اظهار داشته‌اند: «در این مطالعه مشارکت اجتماعی در قالب دو مؤلفه‌ی روحیه‌ی [بین دانشجویان دانشگاه هرمزگان] بررسی شد که همان تمایل به فعالیت‌های اجتماعی است و رفتار مشارکتی که به صورت عضویت در گروه‌ها و فعالیت‌های مشارکت‌جویانه بروز می‌کند. میزان روحیه‌ی مشارکتی دانشجویان در حد متوسط است. نتایج حاصل از مقایسه‌ی ابعاد مشارکت اجتماعی، نشان می‌دهد که روحیه‌ی مشارکتی

ورزش به نوعی موجب افزایش روابط اجتماعی افراد می‌شود، به طوری که در مورد نقش ورزش در سرمایه‌ی اجتماعی، بال^۱ و همکاران (۲۰۱۰) بیان می‌کنند، فعالیت‌های اجتماعی مانند ورزش حس هویت اجتماعی به افراد می‌دهد که از رفتارهای ناهنجار اجتماعی جلوگیری می‌کند. ورزش موجب تشویق افراد و افزایش این هویت می‌شود، سرمایه‌گذاری در ورزش موجب افزایش هویت ملی، غرور ملی، توسعه و یک‌پارچگی اجتماعی و جلوگیری از جرم و جنایت و افزایش سطح تحصیلات و منافع اقتصادی می‌شود، همچنین بیان می‌شود؛ ورزش به حفظ و تقویت سرمایه‌ی اجتماعی کمک‌کند [۲۲].

با این حال، پژوهش‌های مربوط به شناخت نقش سرمایه‌ی اجتماعی در رشد و توسعه ورزش و نیز تأثیر آن در ایجاد، توسعه و تقویت سرمایه‌ی اجتماعی، از بعد کمی رشد چندانی نداشته است. هال^۲ معتقد است که پژوهش‌های راجع به سرمایه‌ی اجتماعی و ورزش بسیار کمیاب و در عین حال ناقص و نارساست [۲۶]. از یک سو سرمایه‌ی اجتماعی می‌تواند سبب رشد مشارکت در ورزش شود و از سوی دیگر ورزش، سبب ایجاد و ارتقای سرمایه‌ی اجتماعی همچون؛ عضویت در باشگاه‌ها، تیم‌ها و گروه‌های ورزشی می‌شود که همگی این موارد، شکل‌های متفاوتی از روابط اجتماعی را در بر می‌گیرند.

از جمله پژوهش‌های محدود انجام شده در این حوزه می‌توان از پژوهش ترایل و جیمز^۳ که برای سنجش رابطه بین ورزش و سرمایه اجتماعی، از مقیاس انگیزش مشارکت در ورزش استفاده نموده و با کمک آن به بررسی رابطه بین ورزش و سرمایه اجتماعی مبادرت ورزیده‌اند، نام برد [۳۴].

لیندستروم^۴ و همکاران به بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های آن بر ورزش و اوقات فراغت پرداخته و به این نتیجه دست یافتند که عوامل اجتماعی به تنهایی ۵ درصد از واریانس مشارکت را در فعالیت ورزشی تبیین می‌نمایند. آن‌ها معتقدند پایین بودن میزان مشارکت در فعالیت‌های بدنی با پایین بودن میزان درآمد و نیز سطح تحصیلات و پایگاه اقتصادی اجتماعی در ارتباط است. وضعیت تأهل نیز تأثیری مهم بر مشارکت در فعالیت‌های بدنی و ورزشی دارد؛ به گونه‌ی که به طور طبیعی، افراد مجرد معمولاً بیشتر به مشارکت در فعالیت‌های بدنی و ورزشی تمایل نشان می‌دهند. از نظر او بخش‌های گوناگون جامعه، مشکلات و موانع متفاوتی را در راستای مشارکت در فعالیت‌های بدنی تجربه می‌کنند. این موانع به طور کلی عبارت‌اند از؛ کمبود انگیزه، کمبود زمان به خصوص در بین افراد با تحصیلات بالا و همچنین مشکل اشتغال، فقدان درآمد کافی، فقدان حمل‌ونقل و بیماری و ناتوانی بویژه در بین افراد با تحصیلات پایین، بنابراین؛ سیاست‌گذاری‌های دولت

^۱ Kylie Ball

^۲ Hall

^۳ Trail & James

^۴ Lindstrom

خود، کنش‌های خویش را در جامعه تسهیل کنند و از این طریق به اهداف خود دست یابند.

به هر روی، در جامعه‌های رو به توسعه‌ای همچون کشور ما، به دلیل ارتباط با دنیای پیشرفته، سرمایه‌ی اجتماعی باید به شکل نوین خود بروز و ظهور نماید، چون؛ اگر به همان شکل سنتی و دیرین خود نمود داشته باشد، موجب بروز چالش‌هایی خواهد شد که با سرمایه‌ی اجتماعی نوین ناسازگار است، در نتیجه؛ گسست‌های بین جوامع را به دنبال خواهد داشت که خود عاملی مهم در ایجاد ناهمگونی و ناهماهنگی با جوامع رو به پیشرفت و نیز پیشرفته جهان خواهد بود که آسیب‌های اجتماعی جبران‌ناپذیری را از جمله؛ مهاجرت، نابرابری اجتماعی، پایین بودن اعتماد اجتماعی، کاهش مشارکت اجتماعی، افزایش کج‌روی‌های اخلاقی و عدم توجه به اخلاق حرفه‌ای و مانند این‌ها به دنبال خواهد داشت.

به همین دلیل، برای داشتن تصویری شفاف از توزیع سرمایه‌ی اجتماعی در جامعه، نیازمند سنخ‌شناسی در خصوص سرمایه‌ی اجتماعی هستیم. به طور کلی، داده‌های تحقیق نشان می‌دهند که سرمایه‌ی اجتماعی در جامعه ایران در وضعیت متوسط و در برخی از بخش‌ها در وضعیت متوسط به پایین قرار دارد. از این رو، جامعه ایران برای حفظ سرمایه اجتماعی خود، نیازمند تلاش و فعالیتی است که می‌بایست در آن تمام دستگاه‌ها و مجموعه‌های خرد و کلان مشارکت و سهم داشته باشند. چرا که در تولید سرمایه اجتماعی، تنها یک سازمان دخیل نیست، بلکه همه اجزای جامعه در تولید و حفظ آن نقش دارند [۲]. همچنین با توجه به اینکه جوانان اصلی‌ترین نقش سرمایه‌ای را برای توسعه کشور دارند، لزوم توجه به این مقوله در جامعه ما بیشتر احساس می‌شود. دانشجویان به عنوان قشر جوان جامعه می‌توانند با مشارکت در فعالیت‌های ورزشی علاوه بر کسب سلامتی جسمانی با توسعه روابط اجتماعی، هنجارهای اجتماعی جامعه خود را بهتر درک کنند و در سایه فعالیت‌های اجتماعی و گروهی در ورزش، سلامت اجتماعی خود را نیز ارتقا دهند.

ورزش و تربیت بدنی از جمله مسائلی است که با توجه به کارکردها و پیامدهایی که به همراه دارد، مورد توجه دانشمندان بیش‌تر علوم است. ورزش علاوه بر اینکه، یکی از بهترین راه‌های تخلیه هیجانات و حفظ سلامتی است، کارکردهای متعددی در زمینه‌های مختلف دارد. ورزش پدیده‌ای است با ابعاد متنوع و اصولاً مقوله‌ای است که با فرهنگ، اقتصاد، اجتماع، بهداشت، سیاست و مقوله‌هایی از این دست، به گونه‌ای مستقیم ارتباط دارد [۱]. یکی از کارکردهای پنهان مشارکت ورزشی، ایجاد شبکه‌های دوستان و ایجاد پیوند و همبستگی بین افراد است که یکی از ابعاد سرمایه‌ی اجتماعی است. به عبارت بهتر، فعالیت‌های ورزشی می‌تواند موجب ایجاد ارتباط بین گروه‌ها در شبکه‌های اجتماعی مختلف شود [۲۵].

دانشجویان دانشگاه قابل توجه و در مقابل سهم رفتار مشارکتی بسیار ناچیز است [۱۴].

دلانی و کانی (۲۰۰۵) در مقاله‌ی تحت عنوان ورزش و سرمایه‌ی اجتماعی در بریتانیا به بررسی نقش سرمایه‌ی اجتماعی در ورزش پرداختند، آنان ضمن پژوهش خود دریافتند که بین مؤلفه‌های سرمایه‌ی اجتماعی و متغیر مشارکت در ورزش همبستگی قوی وجود دارد [۲۴].

همچنین لیندستروم در تحقیقی تحت عنوان سرمایه‌ی اجتماعی، تمایل به افزایش فعالیت بدنی و اوقات فراغت به این نتیجه دست یافت که ارتباط معناداری بین میزان اعتماد پایین و میزان فعالیت بدنی پایین، وجود دارد وی نشان داد که زنان و مردانی که دارای میزان فعالیت بدنی پایین بودند، متمایل به افزایش دادن فعالیت بدنی‌شان داشتند، اما برای انجام این امر نیاز به حمایت اجتماعی داشتند. از نظر وی کسانی که سطح پایین اعتماد را تجربه می‌کنند، نسبت به کسانی که تحت حمایت گروه‌های مرجع قرار داشتند، از میزان فعالیت بدنی پایین برخوردار بودند [۳۰].

مشارکت اجتماعی نیز به عنوان جنبه‌ای ساختاری و رفتاری از سرمایه‌ی اجتماعی شناسایی شده که گسترش شبکه‌ی اجتماعی شخص و احساس انسجام اجتماعی را تسهیل می‌کند. به عقیده لیندستروم و همکاران، (۲۰۰۱) مشارکت اجتماعی یکی از قوی‌ترین پیش‌بینی‌کننده‌ها در زمینه‌ی فعالیت‌های بدنی مرتبط با اوقات فراغت است و در این باره که شخص تا چه حد فعالانه در فعالیت‌های گروه‌های رسمی و غیررسمی در اجتماع مشارکت دارد، توضیح می‌دهد [۲۱].

به بیانی دیگر؛ متغیرها و عوامل زیادی با میزان نشاط اجتماعی در جامعه مرتبط هستند که از میان آن‌ها میزان مشارکت اجتماعی متغیر مهم تأثیرگذار بر موفقیت برنامه‌های توسعه، رفاه و بهزیستی جامعه است. این پدیده که به وسیله‌ی تراکم شبکه‌ی اجتماعی و روابط افراد سنجیده می‌شود، در بسیاری از مطالعات با سلامت و نشاط افراد جامعه مرتبط است [۱۶].

همبستگی اجتماعی، مجرای برای طیف وسیعی از نتایجی (مانند افزایش اعتماد) است که خود ممکن است به نتایج بیش‌تر (حمایت عاطفی، فیزیکی یا مالی مورد نیاز) منجر شود. از دیدگاه لیندستروم و همکاران (۲۰۰۳) یکی از عوامل اثرگذار بر مشارکت ورزشی، همبستگی اجتماعی است که به جنبه‌های ساختاری از شبکه‌ی ارتباطات اجتماعی یک شخص اطلاق می‌شود و منفعت آن، پشتیبانی اجتماعی است که برای فرد فراهم می‌آورد و در واقع، منابع مختلفی است که برای شخص تأمین می‌کند [۳۷]. روابط اجتماعی، هسته‌ی اصلی سرمایه‌ی اجتماعی محسوب می‌گردد و موجب می‌شود کنش‌گران با گسترش پیوندهای

^۱ Delaney & Keaney

مشارکت دارند، از میزان اعتماد اجتماعی (یکی از مؤلفه‌های سرمایه‌ی اجتماعی) بالاتری برخوردارند. از نظر وی، سرمایه‌ی اجتماعی در ورزش سبب افزایش اعتماد به نفس، گسترش ارتباطات اجتماعی و افزایش اخلاق‌گرایی می‌گردد [۳۲].

نورعلی‌وند و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان بررسی نقش سرمایه‌ی اجتماعی در تبیین مشارکت ورزشی به بررسی نقش سرمایه‌ی اجتماعی در تبیین مشارکت ورزشی زنان ایلام پرداخته‌اند. در این تحقیق که با استفاده از روش پیمایش انجام گرفته، داده‌های مورد نظر از طریق پرسش‌نامه جمع‌آوری، استخراج و تحلیل شده است. جامعه‌ی آماری آن شامل زنان ۱۹ سال و بالاتر استان ایلام و حجم نمونه نیز ۵۰۰ نفر بوده است. نتایج نشان پژوهش نشان داد که زنان استان ایلام به ترتیب در ورزش حرفه‌ای (۱۵ درصد)، ورزش منظم (۸/۱۸ درصد)، ورزش سلامت‌محور (۱۷ درصد)، ورزش تفریحی (۲/۱۵ درصد) و فعالیت بدنی کم و نامنظم (۸ درصد) مشارکت دارند. همچنین ۲۶ درصد از زنان هیچ فعالیت ورزشی‌ای ندارند. علاوه بر این، نتایج تحلیلی تحقیق نشان می‌دهد که مشارکت اجتماعی (عضویت سازمانی و شبکه‌ی روابط) با ضریب هم‌بستگی ۰/۵۱۸ و اعتماد اجتماعی (بین شخصی، تعمیم‌یافته و مدنی و نهادی) با ضریب هم‌بستگی ۰/۶۰۵ توانسته‌اند در مجموع به‌طور معناداری تا ۰/۵۹ از واریانس مشارکت ورزشی زنان را پیش‌بینی کنند [۲۱].

احمدبیگی و خواجه‌نژاد (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان ورزش و سرمایه‌ی اجتماعی بیان داشتند که ورزش به عنوان رفتاری فرهنگی و اجتماعی زمینه‌ی مشارکت و فضای ایجاد اعتماد (از مؤلفه‌های سرمایه‌ی اجتماعی) را فراهم می‌آورد [۱]. زیرا؛ اعتماد، موانع ارتباطی را برطرف می‌سازد و موجب بسیاری از تعاملات مؤثر می‌شود [۴]. ایمان و بنی فاطمه (۱۳۹۳) با بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی بانوان جوان و مشارکت آنان در فعالیت‌های ورزشی در شهر یزد که جامعه آماری آن را بانوان جوان ۱۸-۳۵ ساله شهر یزد تشکیل داده بودند، نشان دادند که مشارکت ورزشی زنان جوان ۱۸ تا ۳۵ ساله شهر یزد، در سطح متوسطی می‌باشد. مقایسه میانگین مشارکت ورزشی در میان پاسخگویان بر حسب سن و اشتغال تفاوت معنی‌داری را نشان می‌دهد اما مقایسه میانگین مشارکت ورزشی در میان پاسخگویان بر حسب میزان تحصیلات تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. بر اساس نتایج رگرسیونی، متغیرهای ارتباطات اجتماعی و هویت اجتماعی بر متغیر مشارکت ورزشی تأثیر مستقل و معناداری داشتند که در این میان بیش‌ترین تأثیرگذاری مستقیم بر نمره مشارکت ورزشی مربوط به مصرف رسانه‌ای است. در نهایت سرمایه‌ی اجتماعی بیش‌ترین تأثیر مستقیم را بر متغیر مشارکت ورزشی دارد. بنابراین با توجه به نتایج تحقیق می‌توان به این هدف کلی دست یافت که سرمایه اجتماعی بر مشارکت ورزشی زنان جوان شهر یزد تأثیر بسزایی دارد [۳].

بین ورزش و جامعه رابطه‌ی متقابل وجود دارد. جامعه‌شناسان در گذشته بیش‌تر به تأثیر جامعه بر ورزش تأکید می‌کردند، مبنی بر اینکه ورزش بازتاب دهنده روابط اجتماعی و فرهنگ جامعه است ولی در سال‌های اخیر به دلیل آنکه عنصر فرهنگی و اجتماعی زندگی جمعی در عصر حاضر در معرض خطر و کم‌رنگ شدن قرار گرفته است، محققان در پی آنند که تأثیر ورزش بر جامعه و اجتماع را بررسی نمایند و در پی شناسایی عوامل تأثیرگذار بر تقویت این عناصر می‌باشند که پرداختن به ورزش می‌تواند یکی از عوامل مد نظر فوق باشد [۳۳].

با توجه به بررسی‌های به عمل آمده در عصر حاضر، ورزش و پرداختن به ورزش نمونه‌ای از پدیده‌های اجتماعی است که به نظر می‌رسد در عین حال که سرمایه اجتماعی موجود در جامعه می‌تواند به توسعه ورزش کمک کند بلکه اقبال عمومی جامعه به ورزش و پرداختن به ورزش نیز می‌تواند از عوامل تقویت ابعاد سرمایه‌اجتماعی مثل: وفای اجتماعی و همبستگی اجتماعی بالا، روحیه انعطاف‌پذیری و تنوع‌طلبی، مشارکت مدنی بالا، اعتماد اجتماعی و... باشد که نشان از سلامت اجتماعی و روانی یک جامعه می‌تواند باشد [۸]. مطالعات نشان می‌دهد که ورزش و فعالیت بدنی آستن‌کنش‌ها و روابط اجتماعی متقابل بین افراد است که این مهم، باعث توسعه ارزش‌های اجتماعی مشترک در بین آن‌ها می‌شود و همبستگی اجتماعی را ارتقاء می‌دهد [۱۲].

با این حال، پژوهش‌های مربوط به شناخت نقش سرمایه‌ی اجتماعی در رشد و توسعه ورزش و نیز تأثیر آن در ایجاد، توسعه و تقویت سرمایه‌ی اجتماعی، از بعد کمی رشد چندان‌ی نداشته است. از یک سو سرمایه‌ی اجتماعی می‌تواند سبب رشد مشارکت در ورزش شود و از سوی دیگر ورزش، سبب ایجاد و ارتقای سرمایه‌ی اجتماعی همچون عضویت در باشگاه‌ها، تیم‌ها و گروه‌های ورزشی می‌گردد که همگی این موارد، شکل‌های متفاوتی از روابط اجتماعی را در بر می‌گیرند.

از جمله پژوهش‌های معدود انجام شده در این حوزه می‌توان از پژوهش ترایل و جیمز^۱ که برای سنجش رابطه بین ورزش و سرمایه اجتماعی، از مقیاس انگیزش مشارکت در ورزش استفاده نموده و با کمک آن به بررسی رابطه بین ورزش و سرمایه اجتماعی مبادرت ورزیده‌اند نام برد [۳۴].

در پژوهشی دیگر نیز، تونز^۲، رابطه بین ورزش‌های رقابتی و سرمایه اجتماعی را در روستاهای غرب استرالیا بررسی کرده است. او به این نتیجه دست یافت که ورزش، بخش مهمی از زندگی روستاییان در این مناطق به شمار می‌رود و میان این پدیده و برخورداری آنان از سرمایه اجتماعی رابطه معنادار وجود دارد [۳۳].

سبیل^۳ نیز در تحقیقی تحت عنوان ورزش و سرمایه‌ی اجتماعی به این نتیجه رسید افرادی که به صورت داوطلبانه در سازمان‌های ورزشی

^۱ Trail & James

^۲ Tonts

^۳ Seippel

اخلاقی به عنوان ارزش‌های متعالی و کمال‌گرایانه، از بنیانی‌ترین زمینه‌سازهای سرمایه‌ی اجتماعی و تقویت آن می‌توانند به شمار آیند. از سوی دیگر؛ این مفهوم یکی از تقسیم‌های سرمایه است که محقق‌ها و پژوهشگران علوم اجتماعی، تربیتی، روان‌شناسی، اقتصادی، مدیریت، سیاسی، دین، ادبیات، فلسفه و حتی علوم بین‌رشته‌یی به تبیین و تحلیل آن در جامعه‌های بشری توجهی خاص کرده‌اند، به گونه‌یی که یکی از واژگان کلیدی این دانش‌ها بویژه در علوم اجتماعی به شمار می‌آید؛ به همین دلیل، کم‌کم این مفهوم به عنوان پلی به شمار آمد تا شاخص برجسته‌ی جامعه‌های بشری پیشرفته باشد و امروزه یکی از مهم‌ترین متغیرهای تبیین‌کننده‌ی میزان توسعه‌ی پایدار و رفاه اجتماعی در معنای کل خود و در میان قشرهای گوناگون جامعه، بویژه جوانان و از میان ایشان دانشجویان به عنوان قشری دانش‌اندوز، فرهیخته و سرمایه‌گان آینده، مورد توجه خاص برنامه‌ریزان قرار گرفته است.

به بیان دیگر؛ مفهوم سرمایه اجتماعی از این جهت که با مسائل اجتماعی، شبکه‌ها، روابط دسته‌جمعی، ایجاد انجمن‌ها و شرکت در برنامه‌های اجتماعی سروکار داشته و از اهمیت زیادی در زندگی بشر امروزی برخوردارند؛ مورد تأیید و قبول اکثر نویسندگان و محققان می‌باشند، اما خلأ اصلی موجود، کمبود یا نبود رویکردهای کیفی و حتی ترکیبی در جهت مطالعه این متغیر و تعدد مضامین و شاخص‌های تبیین آن است [۱۶].

به همین دلیل اغلب محقق‌ها و پژوهشگران برای تبیین بیش‌تر مفهوم سرمایه‌ی اجتماعی به کاوش و کنکاش آن در علوم گوناگون انسانی می‌پردازند، هر چند ممکن است این مفهوم در میان برخی از مردم یک جامعه از طریق تجربه شخصی‌شان ایجاد شده باشد، همان گونه که وولکاک و نارایان آن را این گونه شرح داده‌اند: " ایده‌ی اصلی سرمایه‌ی اجتماعی این است که خانواده، دوستان و آشنایان یک فرد، یک دارایی مهم را تشکیل می‌دهند که در یک بحران از آن می‌توان یاری جست، به خاطر خودش از آن بهره‌برد و آن را برای کسب منافع به‌کارگرفت [۳۶].

صاحب نظران نشان داده‌اند که آن چه برای افراد صدق می‌کند، برای اجتماع نیز مصداق دارد. کسانی که از شبکه‌های اجتماعی بیشتری بهره‌مندند، در برابر چالش‌های فراروی خویش بهتر و بیش‌تر می‌توانند بایستند. زیرا؛ توجه به شبکه‌ی روابط و مشارکت اجتماعی و نقش آن در نشاط اجتماعی را می‌توان از قرن نوزدهم در کار جامعه‌شناسانی چون دورکیم دید. وی نشان داد که نرخ‌های خودکشی در جمعیت‌های دارای سطح پایین مشارکت و انسجام اجتماعی، بیش‌تر و در اجتماعات منسجم، کم‌تر است [۱۶].

به بیان دیگر، سرمایه‌ی اجتماعی در ساخت روابط اجتماعی قرار دارد، بنابراین؛ پرسشی فراروی ماست که ارتباط ایجادکننده بین مصداق‌های سرمایه‌ی اجتماعی با روابط اجتماعی به چه شاخص‌هایی سنجیده شده

پارسامهر و ترکان (۱۳۹۱) در بررسی رابطه‌ی بین سرمایه‌ی اجتماعی و مشارکت در فعالیت‌های ورزشی (مطالعه موردی: پرستاران بیمارستان‌های دولتی شهر یزد) که به روش پیمایشی بر روی نمونه ۱۴۴ نفری از پرستاران بیمارستان‌های دولتی شهر یزد انجام دادند. در نهایت، به این نتیجه رسیدند که بین سرمایه اجتماعی با میزان مشارکت پرستاران در فعالیت‌های ورزشی رابطه معنادار وجود دارد [۶].

رحمانی فیروزجاه و همکاران (۱۳۹۰) در مقاله‌ای با عنوان سنجش تمایز سرمایه اجتماعی جوانان با محوریت مشارکت ورزشی دانشجویان دانشگاه مازندران بر روی ۳۸۷ نفر از دانشجویان ورزشکار و غیر ورزشکار به عنوان نمونه آماری و به روش چند مرحله‌ای و طبقه‌ای متناسب انتخاب شدند به این نتیجه رسیدند که بین میزان سرمایه‌ی اجتماعی دانشجویان ورزشکار و غیرورزشکار تفاوت معنی‌داری وجود داشت که مقایسه‌ی میانگین‌ها نشان می‌دهد، این تفاوت به نفع ورزشکاران بوده است [۸].

این پژوهش که به بررسی متغیر سرمایه‌ی اجتماعی در میان دانشجویان ورزشکار و غیر ورزشکار دانشگاه آزاد اسلامی تهران پرداخته است؛ قشری که یکی از زیرگروه‌های سنی و طبقات اجتماعی مؤثر و آینده‌ساز هر جامعه را تشکیل می‌دهند و کارآمدی تلاش‌های مسئولین ذی‌ربط برای زمینه‌سازی تسهیل روند رشد شخصیت و ارتقای دانش‌ومهارت ایشان در گرو شناخت عینی‌تر متغیرهای مؤثر بر شرایط و نحوه زندگی‌شان است.

با توجه به کارکردها و آثار سرمایه اجتماعی در یک جامعه از یک سو و گسترش اقبال عمومی به مشارکت ورزشی در سطوح مختلف آن (تفریحی تا حرفه‌ای) در دهه اخیر، می‌توان گفت: مسأله اصلی این تحقیق، سنجش سرمایه‌ی اجتماعی در دانشجویان و مقایسه آن در بین دانشجویان ورزشکار و غیر ورزشکار است. لذا سؤال اساسی که این تحقیق به دنبال پاسخ آن می‌باشد این است که: چه تفاوتی میان میزان سرمایه‌ی اجتماعی دانشجویان ورزشکار با غیرورزشکار وجود دارد؟ و چه تفاوتی در میزان سرمایه‌ی اجتماعی بین دختران و پسران ورزشکار و غیر ورزشکار وجود دارد؟ نتیجه پژوهش حاضر پژوهشگر را در یافتن پاسخ این سؤال یاری خواهد نمود که چرا پرداختن به ورزش و گسترش روزافزون آن می‌تواند به عنوان فرصتی برای تقویت سرمایه‌ی اجتماعی به شمار آید؟

۳- مبانی و چهارچوب نظری

سرمایه‌ی اجتماعی مفهومی برای سمت‌وسو دادن رفتار افراد یک جامعه‌ی مدنی بر پایه‌ی ارزش‌ها و هنجارهای دینی حاکم بر ساختار آن جامعه است که روابط بین افراد در درون و بیرون یک جامعه را بر اساس باورهای دینی- اخلاقی‌شان تسهیل و روان می‌نماید، در نتیجه؛ آسان‌تر به هدف‌های تکاملی خویش، که برون‌داد آن همبستگی اجتماعی است، به هزینه‌یی کم‌تر دست می‌یابد، زیرا؛ آموزه‌های دینی-

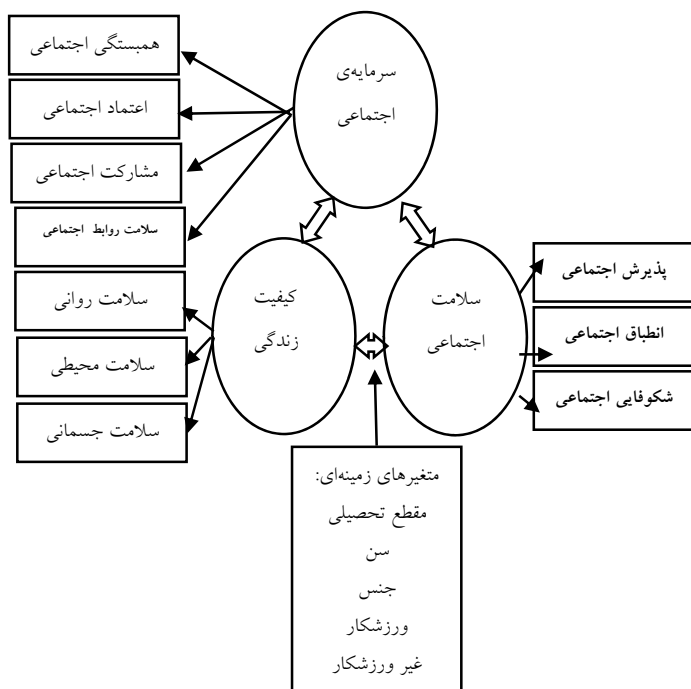
می‌تواند افزایش دهد، تماس‌های اجتماعی نیز بر بهره‌وری افراد و گروه‌ها می‌توانند تأثیرگذارند. به عبارت دیگر؛ هرچند سرمایه‌ی فیزیکی به ویژگی‌های افراد اشاره دارد، سرمایه‌ی اجتماعی به ارتباطات بین افراد- شبکه‌های اجتماعی و هنجارهای بده‌بستان و اعتمادپذیر بودن که از آن‌ها ناشی می‌شود- اشاره دارد [۳۱].

به طور خلاصه؛ سرمایه‌ی اجتماعی را اغلب در رابطه‌ی نزدیک با روابط اجتماعی و محتوای آن‌ها دانسته‌اند. به همین منظور بسیاری از اندیشمندان برای تعریف این مفهوم، نخست به بیان تمایزهای آن با مفهومی‌های نزدیک- مانند: سرمایه، سرمایه‌ی مادی، سرمایه‌ی انسانی و سرمایه‌ی فرهنگی- که احتمال تداخل با آن‌ها وجود دارد، پرداخته‌اند. همگی این مفهومی‌ها مشترکات و تمایزاتی با سرمایه‌ی اجتماعی دارند که پاننام وجه مشترک همه این مفهومی‌ها را «سرمایه» بودن آن‌ها می‌داند [۳۱].

که به عنوان یک عامل پیش رونده در توسعه‌ی جامعه‌های بشری به شمار آمده‌اند؟ باید گفت که شاخص‌های گوناگون سبب شده‌اند تا نشان دهند که این مفهوم به عنوان مهم‌ترین عامل ایجادکننده‌ی همبستگی در جامعه‌های رو به پیشرفت و پیشرفته به شمار می‌آید، به همین دلیل است که یکی از مفهومی‌های مهم در جامعه‌شناسی نوین به شمار می‌آید. پرسش دیگر اینکه چرا این پدیده، «سرمایه» اجتماعی نامیده شده است. چه عاملی سبب شده تا این پدیده نوعی سرمایه شمرده شود؟ آیا سرمایه‌ی اجتماعی یک گونه سرمایه است؟ چرا؟ به طور کلی سرمایه به عنوان ذخیره‌ی از دارایی‌هایی که می‌توان انباشت و برای ایجاد ثروت آتی به کار گرفت، در نظر گرفته می‌شود. آدلر و کون^۱ دلیل‌های گوناگون برای «سرمایه» دانستن این مفهوم بیان می‌کنند. سرمایه‌ی اجتماعی نوعی سرمایه است، زیرا؛ همانند سرمایه‌ی انسانی و فیزیکی، دارایی بادوامی در جامعه به شمار می‌آید که تولید یا کسب آن بدون هزینه ناممکن است و از سویی با هدف ایجاد منفعتی در آینده به وسیله‌ی آن می‌توان سرمایه‌گذاری کرد. برای مثال؛ تماس‌های برتر^۲ می‌توانند یک فرد را با وجود داشتن سرمایه‌های انسانی و مالی محدود، موفق سازند [۱۰]. بورديو معتقد است؛ سرمایه‌ی اجتماعی شامل «روابط اجتماعی» که یک فرد برای دسترسی به منابع کسانی که با ایشان در ارتباط‌اند، می‌تواند استفاده کند و میزان، کیفیت دسترسی به این منابع است. او معتقد است که شبکه‌ی تماس‌های اجتماعی، به خودی خود ایجاد نمی‌شوند، بلکه همانند سرمایه‌های انسانی یا فیزیکی، فرآورده‌ی راه‌بردهای کاربردی و برنامه‌ریزی شده‌ی سرمایه‌گذاری است. البته سرمایه‌ی اجتماعی مستلزم وجود چیزی بیش از وجود شبکه‌ی پیوندهاست. در واقع، پیوندهای شبکه‌ای باید از نوع خاصی باشد؛ یعنی مثبت و مبتنی بر اعتماد [۲۱].

تولید و بازتولید سرمایه‌ی اجتماعی به تلاش یا سرمایه‌گذاری همیشگی در زمینه‌ی جامعه‌پذیری^۳ نیاز دارد. در حقیقت، همه‌ی بررسی‌ها نشان داده‌اند که سرمایه‌گذاری در هر یک از ابعاد و اشکال سرمایه‌ی اجتماعی، بازدهی مشخص دارند که آن را نوعی ارزش افزوده‌ی سرمایه‌گذاری از این مفهوم می‌توان برشمرد و این امر با معادله‌ی ریاضی «هزینه‌ها - بازده» نیز سازگاری دارد [۷].

حال از نگاه جامعه‌شناختی نباید به دور باشد که شاخص اصلی و ارزشی که سبب شده است تا سرمایه‌ی اجتماعی در میان مفهومی‌های جامعه‌شناسی نوین از اهمیتی ویژه برخوردار باشد، چیزی جز «اعتماد» نمی‌تواند باشد و این شاخص، افزایش بهره‌وری را به دنبال داشته است. همان‌گونه که یک آچار، به عنوان یک سرمایه‌ی فیزیکی، یا تحصیل در یک دانشگاه، به عنوان سرمایه‌ی انسانی، بهره‌وری^۴ فردی و گروهی را

شکل (۱): مدل نظری تحقیق [۲۹]

۴- روش شناسی

^۱ Adler and kwon.

^۲ Superior connections.

^۳ Sociability.

^۴ Productivity.

مهم‌ترین مرحله در هر مطالعه و پژوهش، مرحله بحث و نتیجه‌گیری است. بدیهی است تحقیق در هر زمینه‌ای که انجام شود، دارای هدف و انگیزه‌ای خاص است. لیکن آنچه که مهم است نتایج و دست آوردهای حاصل از آن است که می‌تواند کاربرد پیدا کند و به عرصه ظهور برسد. نتایج حاصله و پیشنهادها علاوه بر آنکه از نظر کاربردی کردن تحقیق اهمیت دارد، در ایجاد و تقویت انگیزه در پژوهشگران و همچنین در هموار نمودن راه مطالعات و تحقیقات کاملاً مؤثر است.

در این پژوهش برای گردآوری داده‌ها علاوه بر بررسی کتابخانه‌ای برای تکمیل بخش پیشینه، به منظور گردآوری نظرات دانشجویان از چهار پرسش‌نامه استفاده گردید. پرسش‌نامه اطلاعات جمعیت‌شناختی حاوی سؤالاتی در مورد ویژگی‌های جمعیتی شرکت‌کنندگان از قبیل: سن، وضعیت تأهل، سطح تحصیلات، جنسیت و... بود. پرسش‌نامه سرمایه‌ی اجتماعی که دارای هجده سؤال در قالب سه مؤلفه اعتماد، مشارکت و همبستگی بود، برای سنجش میزان سرمایه‌ی اجتماعی استفاده گردید. برای به دست آوردن روایی پرسش‌نامه‌ها با بهره‌گیری از نظرات و راهنمایی‌های اساتید راهنما، مشاور و سایر اساتید متخصص در این زمینه ابهامات بر طرف و روایی آنها تأیید گردید و در اختیار نمونه آماری قرار گرفت. که این امر بیانگر روایی محتوایی قابل قبول پرسش‌نامه‌های پژوهش بود. آزمون اعتبار عاملی پرسش‌نامه با کمک تحلیل عاملی تأییدی، با استفاده از نرم افزار AMOS، مورد بررسی قرار گرفت. برای سنجش پایایی ابزار پژوهش، در یک مطالعه‌ی مقدماتی تعداد ۵۰ پرسش‌نامه در بین دانشجویان دانشگاه آزاد تهران توزیع گردید، که مقادیر آلفای کرونباخ در رابطه با متغیرهای پژوهش به تفکیک در مورد سرمایه‌ی اجتماعی، ۰/۸۹؛ در سطح آمار توصیفی از جدول، نمودار، میانگین و انحراف معیار و در سطح آمار استنباطی از آزمون کشیدگی و چولگی، ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل عاملی تأییدی و معادلات ساختاری استفاده شد.

با توجه به یافته‌ها، ۳۶/۲۷ درصد افراد بین ۱۸ تا ۲۲ سال، ۶۴/۴۶ درصد افراد بین ۲۳ تا ۲۷ سال، ۲۳/۶۴ درصد افراد بین ۲۸ تا ۳۲ سال و ۱۰/۸۷ درصد افراد بین ۳۳ تا ۳۷ و ۱/۰۳ درصد افراد بالای ۳۸ سال سن داشتند.

۳۲/۱۶ درصد افراد نمونه مورد تحقیق دارای مدرک کارشناسی بودند، ۵۲/۱۳ افراد مدرک آن‌ها کارشناسی ارشد بود. ۱۵/۷۱ درصد افراد دارای مدرک دکتری بودند.

۷۲/۱۰ درصد افراد نمونه تحقیق مجرد و ۲۷/۹۰ درصد افراد نمونه در وضعیت تأهل می‌باشند. مردان ۲۹،۲ درصد و زنان ۶۴،۷ درصد حجم نمونه را تشکیل داده‌اند. ۶/۱ افراد نیز به این سؤال پاسخ نداده بودند.

میزان ورزشکاران در پژوهش ۱۷/۹۱ درصد و غیر ورزشکاران ۸۲/۰۹ درصد بود. همچنین افرادی که بدون توجه به ورزشکار بودن یا نبودن در حال حاضر فعالیت ورزش داشتند در حدود ۲۷/۳۱ و کسانی که

تحقیق حاضر از لحاظ روش، یک تحقیق کتابخانه‌ای-پیمایشی به حساب می‌آید و واحد تحلیل آن دانشجویان ورزشکار و غیر ورزشکار دانشگاه آزاد اسلامی، واحدهای تهران است. این تحقیق با توجه به معیار زمان یک تحقیق مقطعی است، چرا که در یک زمان صورت گرفته و واقعیت را در سال ۱۳۹۷-۱۳۹۸ بررسی می‌کند. جامعه آماری تحقیق حاضر شامل دانشجویانی است که در دانشگاه آزاد اسلامی تهران واحدهای علوم تحقیقات مجتمع حضرت رسول اکرم (ص)، مرکزی و جنوب در سال تحصیلی ۱۳۹۷-۱۳۹۸ مشغول تحصیل بودند که طبق آمار دانشگاه‌های مذکور تعداد آن‌ها برابر ۱۳۵۴۰۵ نفر می‌باشد. تعداد نمونه‌ی مورد بررسی بر اساس فرمول کوکران، ۷۲۵ نفر به روش چند مرحله‌ای و طبقه‌ای متناسب محاسبه شد. لازم به توضیح است که تعداد پرسش‌نامه‌های جمع آوری شده پس از کنار گذاشتن پرسش‌نامه‌های ناقص و باطل تعداد ۶۶۶ مورد بررسی قرار گرفت. ابزار گردآوری اطلاعات پرسش‌نامه محقق ساخته سرمایه‌ی اجتماعی با ۱۸ سؤال بود. این گویه‌ها در مقیاس فاصله‌ای و طیف ۵ حالت لیکرت (کاملاً مخالف، مخالف، بی نظر، موافق، کاملاً موافق) ساخته شد و از مجموع آن‌ها متغیر مذکور به دست آمده است. برای بررسی روایی محتوایی پرسش‌نامه از نظر ۱۵ نفر از متخصصان این حوزه بهره گرفته شد و برای سنجش میزان پایایی پرسش‌نامه در تحقیق حاضر از روش آزمون آلفای کرونباخ استفاده شده که نتایج گویای این مطلب بود که پرسش‌نامه‌ی سنجش میزان سرمایه اجتماعی از پایایی مطلوبی برخوردارند، به طوری که متغیر سرمایه‌ی اجتماعی ۰/۸۸۶، به دست آمد. در مجموع نتایج آلفا پس از انجام اجرای مقدماتی پرسش‌نامه (Pre-Test) در تمامی موارد مناسب بوده است. برای بررسی داده‌ها از آزمون‌های توصیفی و برای آزمون فرضیات از روش‌های آماری t مستقل و آنالیز واریانس یک راهه به وسیله نرم‌افزار spss 25 استفاده شد. برای به دست آوردن روایی پرسش‌نامه‌ها با بهره‌گیری از نظرات و راهنمایی‌های اساتید راهنما، مشاور و سایر اساتید متخصص در این زمینه ابهامات بر طرف و روایی آن‌ها تأیید شد و در اختیار نمونه آماری قرار گرفت. که این امر بیانگر روایی محتوایی قابل قبول پرسش‌نامه‌های پژوهش بود. آزمون اعتبار عاملی پرسش‌نامه با کمک تحلیل عاملی تأییدی، با استفاده از نرم افزار AMOS، مورد بررسی قرار گرفت. چنانکه نتیجه‌های کسب شده از تحلیل عاملی تأییدی مرتبه‌ی اول نشان داد که در مدل اندازه‌گیری اولیه‌ی متغیرهای Sjes5 و Sjes4 (مربوط به مکنون سلامت جسمانی)، Sravani3 (مربوط به مکنون سلامت روانی)، Sravabet1 و Sravabet4 (مربوط به مکنون سلامت روابط)، Smohiti5 (مربوط به مکنون سلامت محیطی) به دلیل داشتن بار عاملی کمتر از ۰/۵ از مدل کنار گذاشته شدند و سایر متغیرهای مورد مطالعه دارای بار عاملی بزرگ‌تر از ۰/۵ بودند.

۵- یافته‌ها و نتایج

ایمان و بنی فاطمه (۱۳۹۳)، رحمانی فیروزجاه و همکاران (۱۳۹۰)، ابراهیمی و همکاران (۱۳۹۰)، عادلخانی و همکاران (۱۳۹۱)، پارسامهر و ترکان (۱۳۹۱)، لیندستروم و همکاران (۲۰۰۱) و سئپیل (۲۰۰۶) هم‌خوانی دارد. دانشجویان که قشر جوان و از سرمایه‌های اجتماعی کشور هستند، بخش زیادی از جمعیت کشور را تشکیل می‌دهند. بنابراین، اگر بتوان این ظرفیت بالقوه را به درستی بالفعل نماییم، گام بلندی به سوی توسعه برداشته‌ایم. ورزش یکی از حوزه‌هایی است که در ایران در زمینه حضور دانشجویان با ضعف مواجه است. بنابراین، نیازمند مطالعات بیش‌تری در این زمینه هستیم و این موضوع باید جزء سرفصل‌های اصلی مسئولان و مدیران دانشگاهی در برنامه‌ها باشد. نتایج نشان داد دانشجویان ورزشکار نسبت به دانشجویان غیر ورزشکار سرمایه‌ی اجتماعی بالاتری دارند به نظر می‌رسد، شرکت در ورزش به عنوان عاملی که حضور در جمع گروه‌های متجانس سنی، فکری و فرهنگی دانشجویان را در محیطی دوستانه فراهم می‌آورد. همان‌گونه که مبانی نظری نیز تأیید می‌کند، در نهایت تأثیر خود را بر توسعه‌ی سرمایه‌ی اجتماعی دانشجویان ورزشکار گذارده است و موجب رشد فرهنگی و اجتماعی آنان می‌باشد.

جدول (۱): نتایج آزمون t برای مقایسه امتیازات سرمایه‌ی اجتماعی در

دانشجویان ورزشکار و غیر ورزشکار

سطح معناداری	تعداد آزمون t	درجه آزادی	دانشجویان		نتیجه آزمون t	سطح معناداری
			ورزشکار	غیر ورزشکار		
			میانگین \pm انحراف معیار	میانگین \pm انحراف معیار		
۰/۰۳۱	-۱۱	۶۶۶	۱۳/۲۴ \pm ۲/۱۲	۱۰/۹۰ \pm ۳/۰۱	دختر	بافرض
۰/۰۱۲	-۹	۶۶۶	۱۴/۸۶ \pm ۲/۴۱	۱۱/۷۴ \pm ۳/۱۲	پسر	برابری
۰/۰۴۸	-۱۰	۶۶۶	۱۴/۳۲ \pm ۲/۴۵	۱۱/۱۲ \pm ۳/۳۷	کل	واریانس

با توجه به سطح معناداری تست لیونس از فرض واریانس‌های برابر استفاده شده و بر اساس جدول فوق و با توجه به سطح معناداری ($\alpha = 0/01$)، تفاوت بین میانگین امتیازات سرمایه‌ی اجتماعی در دانشجویان ورزشکار و غیر ورزشکار تأیید می‌شود ($p \leq 0/05$) به عبارت دیگر فرض صفر مبنی بر استقلال دو متغیر در سطح معناداری یاد شده تأیید نمی‌شود.

جدول (۲): نتایج آزمون t برای مقایسه میانگین امتیازات بعد اعتماد

اجتماعی در دانشجویان ورزشکار و غیر ورزشکار

سطح معناداری	تعداد آزمون t	درجه آزادی	دانشجویان		نتیجه آزمون t	سطح معناداری
			ورزشکار	غیر ورزشکار		
			میانگین \pm انحراف معیار	میانگین \pm انحراف معیار		
۰/۰۱۲	-۲۱	۶۶۶	۱۲/۹۰ \pm ۲/۱۸	۱۱/۰۰ \pm ۳/۰۱	دختر	بافرض
۰/۰۲۷	-۱۲	۶۶۶	۱۴/۳۲ \pm ۲/۴۵	۱۱/۱۲ \pm ۳/۳۷	پسر	برابری

نداشتند ۷۲/۶۹ بودند. حدود ۶/۱ افراد نیز به این سؤال پاسخ نداده یا درست پاسخ نداده بودند.

میانگین سرمایه‌ی اجتماعی ۲،۹۷ و مؤلفه اعتماد اجتماعی ۳،۱۳ و مشارکت اجتماعی ۳،۲۶ و همبستگی اجتماعی ۲،۹۸ بود. یافته‌های حاصل از آزمون پیرسون در سطح ($\alpha = 0/01$)، نشان داد که بین سرمایه‌ی اجتماعی و سلامت جسمانی دانشجویان ورزشکار با ضریب معناداری $P=0/001$ و غیر ورزشکار با ضریب معناداری $P=0/003$ رابطه‌ای معنادار وجود دارد. در بررسی تفاوت ضرایب همبستگی میان سرمایه‌ی اجتماعی و سلامت جسمانی ورزشکاران و غیر ورزشکاران با استفاده از آزمون فیشر نیز با توجه به دست آمده (۲،۹) که از ۱/۹۶ بزرگ‌تر است تفاوت ضریب همبستگی معنادار شد.

یافته‌های حاصل از آزمون پیرسون در سطح ($\alpha = 0/01$)، نشان داد بین سرمایه‌ی اجتماعی و کیفیت زندگی دانشجویان ورزشکار با ضریب معناداری $P=0/006$ و غیر ورزشکار با ضریب معناداری $P=0/000$ رابطه معنادار وجود دارد. در بررسی تفاوت ضرایب همبستگی بین سرمایه‌ی اجتماعی و کیفیت زندگی ورزشکاران و غیر ورزشکاران با استفاده از آزمون فیشر نیز با توجه به دست آمده (۳،۱) که از ۱/۹۶ بزرگ‌تر است تفاوت ضریب همبستگی معنادار شد.

برای سنجش پایایی ابزار پژوهش، در یک مطالعه مقدماتی تعداد ۵۰ پرسش‌نامه در بین دانشجویان دانشگاه آزاد تهران توزیع گردید، که مقادیر آلفای کرونباخ در رابطه با متغیرهای پژوهش به تفکیک در مورد سرمایه‌ی اجتماعی، ۰/۸۹؛ سلامت اجتماعی، ۰/۷۳ و کیفیت زندگی، ۰/۸۰ به دست آمد. پس از تهیه پرسش‌نامه و محاسبه روایی و پایایی آن و همچنین تعیین حجم جامعه و نمونه پژوهش، محقق اقدام به توزیع پرسش‌نامه در بین نمونه آماری از طریق ملاقات حضوری نمود. در نهایت، پس از کنار گذاشتن پرسش‌نامه‌های مخدوش یا ناقص، پرسش‌نامه‌های نهایی به تعداد ۶۶۶ عدد در تجزیه و تحلیل داده‌ها مورد استفاده قرار گرفت. تجزیه و تحلیل داده‌های این پژوهش در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی صورت گرفته است. در سطح آمار توصیفی از جدول، نمودار، میانگین و انحراف معیار و در سطح آمار استنباطی از آزمون کشیدگی و چولگی، ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل عاملی تأییدی و معادلات ساختاری استفاده شد.

یافته‌های این پژوهش نشان داد که بین سرمایه‌ی اجتماعی دانشجویان ورزشکار و غیر ورزشکار تفاوت آماری معنادار وجود دارد ($p = 0/048$). این مطلب مؤید آن است که دانشجویان ورزشکار میانگین سرمایه‌ی اجتماعی بالاتری نسبت به دانشجویان غیر ورزشکار دارند، این یافته با نتایج تونز (۲۰۰۵) و همچنین دلانثی و کانی (۲۰۰۵) نیز که بین سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های آن با مشارکت در ورزش، ارتباط آماری معنادار گزارش کردند، همسو می‌باشد. نتایج پژوهش پارسامهر و ترکان (۱۳۹۱) نیز ضمن تأیید این یافته بیان می‌دارد که سرمایه اجتماعی بیش‌تر، منتج به فعالیت‌های ورزشی بیش‌تر می‌شود. این یافته با نتایج

جدول ۵ نشان می دهد مقدار F به دست آمده ۱/۰۶۶ و مقدار معناداری برابر با ۰/۰۱۳ می باشد. بنابراین بین میانگین نمرات سرمایه‌ی اجتماعی دانشجویان ورزشکار و غیر ورزشکار بر حسب مدرک تحصیلی آنها تفاوت آماری معنی داری وجود دارد، پس؛ دلایل کافی برای تأیید فرضیه صفر وجود ندارد که در ادامه با استفاده از آزمون تعقیبی توکی به بررسی متغیر مورد نظر پرداخته شده است.

جدول (۶): مقایسه میانگین امتیازات سرمایه‌ی اجتماعی دانشجویان

بر اساس میزان تحصیلات با استفاده از آزمون تعقیبی توکی

میزان تحصیلات (۱)	میزان تحصیلات (۲)	اختلاف میانگین	انحراف معیار	P-value	فاصله اطمینان	
					حد بالا	حد پایین
کارشناسی ارشد	کارشناسی ارشد	*-۰/۳۳۶	۰/۱۲۷	۰/۰۴۵	-۰/۰۵۰	-۰/۰۶۶۷
	دکتری	*-۰/۲۵۰	۰/۱۱۷	۰/۰۱۵	۰/۰۵۳	۰/۰۵۵۴
	کارشناسی ارشد	*-۰/۳۳۶	۰/۱۲۷	۰/۰۴۵	-۰/۰۵۰	-۰/۰۶۶۷
دکتری	دکتری	-۰/۰۸۵	۰/۱۰۱	۰/۸۲۹	۰/۱۷۴	-۰/۳۴۴
	کارشناسی ارشد	*-۰/۲۵۰	۰/۱۱۷	۰/۰۱۵	۰/۰۵۳	۰/۰۵۵۴
	کارشناسی ارشد	-۰/۰۸۵	۰/۱۰۱	۰/۸۲۹	۰/۱۷۴	-۰/۳۴۴

• معناداری در سطح ۰/۰۵

با توجه به نتایج مندرج در جدول فوق و سطوح معناداری مختلف در بین پاسخگویان بر اساس مدرک تحصیلی، تفاوت معناداری بین کارشناسی با کارشناسی ارشد و دکتری وجود داشت. همچنین با توجه به سطوح معناداری مختلف موجود در جدول، بین پاسخگویان با مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد با دکتری تفاوت معناداری وجود نداشت.

۶- نتیجه گیری

ورزش و جامعه دارای الگوهای ارزشی و به اصطلاح پیکربندی‌های رفتاری مشترک‌اند. تحول و دگرگونی ورزش، خارج از جامعه صورت نمی‌گیرد، بلکه توسعه‌ی آن در پیوند نزدیک با محیط اجتماعی که کنش در درون آن انجام می‌شود، تحقق می‌یابد. در واقع، ورزش بازتاب دهنده‌ی روابط اجتماعی جامعه است. واقعیت ورزش به‌منزله‌ی محصول کنش انسان، در ارتباط با فرایندهای فرهنگی، اجتماعی و تاریخی قرار دارد. ساختارها و فرایندهای ورزشی حاصل سازگاری و توافق و در نتیجه دارای ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی‌اند. بازتاب خصلت فرهنگی و اجتماعی ورزش را می‌توان در نمونه‌های ورزشی خاص و نمودهای آن در ارتباط نزدیک با جامعه مشاهده کرد.

در جوامع مختلف بشری، فعالیت ورزشی به‌طور روزافزونی در بین جوانان در حال گسترش است. به دلیل اهمیت و جایگاه ورزش در

واریانس	کل	۱۳/۰۲±۲/۳۴	۱۲/۱۸±۳/۸۴	۶۶۶	-۱۸	۰/۰۰۱
---------	----	------------	------------	-----	-----	-------

جدول بالا نشان می‌دهد که بین میانگین امتیازات بعد اعتماد اجتماعی در دانشجویان ورزشکار و غیر ورزشکار، همچنین در دختران و پسران ورزشکار و غیر ورزشکار تفاوت آماری معناداری وجود دارد.

جدول (۳): نتایج آزمون t برای مقایسه میانگین امتیازات بعد مشارکت

اجتماعی در دانشجویان ورزشکار و غیر ورزشکار

مقایسه اجتماعی	تفاوت	درجه آزادی	دانشجویان		t به دست آمده	سطح معناداری
			ورزشکار	غیر ورزشکار		
			میانگین ± انحراف معیار	میانگین ± انحراف معیار		
بافرض برابری واریانس	دختر	۶۶۶	۱۲/۰۱±۲/۳۹	۱۱/۱۲±۳/۱۷	۱/۴۳	۰/۰۰۱
	پسر	۶۶۶	۱۱/۸۸±۲/۰۴	۱۱/۶۴±۳/۰۷	۱/۶۵	۰/۰۱۲
	کل	۶۶۶	۱۱/۸۹±۱/۶۷	۱۰/۱۸±۲/۳۲	۱/۱۴	۰/۰۰۴

جدول بالا نشان می‌دهد که بین میانگین امتیازات مشارکت اجتماعی در دانشجویان ورزشکار و غیر ورزشکار، همچنین در دختران و پسران ورزشکار و غیر ورزشکار تفاوت آماری معناداری وجود دارد.

جدول (۴): نتایج آزمون t برای مقایسه میانگین امتیازات بعد همبستگی

اجتماعی در دانشجویان ورزشکار و غیر ورزشکار

مقایسه اجتماعی	تفاوت	درجه آزادی	دانشجویان		t به دست آمده	سطح معناداری
			ورزشکار	غیر ورزشکار		
			میانگین ± انحراف معیار	میانگین ± انحراف معیار		
بافرض برابری واریانس		۶۷۹	۱۲/۷۲±۲/۱۲	۱۱/۰۲±۳/۸۴	-۱/۱۲	۰/۰۴۹

جدول بالا نشان می‌دهد که بین میانگین امتیازات همبستگی اجتماعی در دانشجویان دختر ورزشکار و غیر ورزشکار، تفاوت آماری معناداری وجود ندارد.

جدول (۵): مقایسه میانگین امتیازات سرمایه‌ی اجتماعی در دانشجویان

ورزشکار و غیر ورزشکار بر حسب مدرک تحصیلی

مقایسه اجتماعی	تفاوت	وضعیت تحصیل	F به دست آمده	P-value آزمون واریانس			
					کارشناسی	کارشناسی ارشد	دکتری
					میانگین ± انحراف معیار	میانگین ± انحراف معیار	میانگین ± انحراف معیار
بافرض برابری واریانس			۱/۰۶۶	۰/۰۱۳			

هیچنین نتایج نشان داد؛ بین همبستگی اجتماعی دانشجویان ورزشکار و غیر ورزشکار تفاوت آماری معنادار ($p = ۰/۰۴۸$) وجود داشت. در ادبیات جامعه شناسی شبکه‌های اجتماعی غیررسمی به عنوان یکی از راه‌های اصلی تقویت روابط و همبستگی اجتماعی میان افراد و به تبع آن، افزایش اعتماد اجتماعی شناخته شده‌اند و از آنجایی که ورزش فضای مطلوبی را برای افزایش روابط متقابل و پیوندهای عاطفی و نزدیک بین افراد مختلف جامعه مهیا می‌کند، به نظر می‌رسد که می‌تواند از طریق کارکردها و سازوکارهای خاص خود با به وجود آمدن شبکه‌های اجتماعی و پیداکردن دوستان جدید و همچنین افزایش روحیه همکاری در تقویت همبستگی اجتماعی مؤثر باشد.

افزایش همبستگی ملی، ایجاد روحیه تعاون، ایجاد غرور ملی و رویکرد بیش‌تر به سمت ورزش از جمله دست‌آورد‌های حضور موفق کشورها در رویدادهای ورزشی است که البته برخی دولت‌ها از آن غافلند.

دولت‌ها برای رسیدن به این‌گونه اهداف و ترویج آن‌ها در بین مردم حاضرند هزینه‌های گزافی پرداخت کنند، غافل از اینکه ورزش یک راه میان‌بر برای رسیدن به این اهداف است؛ بنابراین دولت و سازمان‌های وابسته به آن باید همواره تلاش کنند با گسترش کمی و کیفی تمامی رشته‌های ورزشی با توجه به ظرفیت آن‌ها، زمینه را برای موفقیت ورزشکاران فراهم کنند؛ موفقیتی که علاوه بر دست‌آورد‌های ذکرشده می‌تواند باعث ایجاد انگیزه برای پرداختن به ورزش در بین اقشار مختلف جامعه شود، نمونه مشخص این بحث همان موضوع والیبال است که پس از موفقیت‌های کسب‌شده توسط تیم ملی والیبال توجه به این ورزش در بین مردم ایران بسیار رونق گرفت و باعث افزایش چشم‌گیر مدارس والیبال شد و از طرفی توپ والیبال در گردش‌های داخل و خارج شهری خانواده‌ها جایگزین توپ فوتبال شد و این مصداق همان تأثیرگذاری شگرف رویدادهای ورزشی بر رفتار اجتماعی ملت‌هاست که باید از آن بهترین استفاده را کرد.

رابطه بین سرمایه‌ی اجتماعی و سطح تحصیلات دانشجویان نشان‌دهنده وجود رابطه معنادار می‌باشد، این یافته همسو با نتایج موسوی و همکاران (۱۳۹۴) و اسلامی مرزنکلاته و همکاران (۱۳۹۳) می‌باشد. از طرفی طبق نتایج به دست آمده با افزایش سطح تحصیلات، میانگین سرمایه‌ی اجتماعی نیز افزایش یافته است که در واقع افراد با سطح تحصیلات بالاتر قابلیت مشارکت، همبستگی و اعتماد بالاتری از خود نشان داده‌اند.

کارکرد اجتماعی تربیت بدنی و ورزش در توسعه و تحکیم روابط اجتماعی، کارکردی زیر بنایی و بنیادی است که در کل ساختار جامعه و روابط موجود بین اقشار و احاد اجتماعی اثرات قابل توجهی بر جای می‌گذارد و در صورتی که در بستر صحیح قرار نداشته باشد، عواقب زیان بار آن به شدت موجب سستی علایق اجتماعی، قطع روابط یا شکل‌گیری صوری و بی‌ریشه آن با بافتی مادی‌گرا و انحرافی می‌گردد که در هر حال از بروز و رشد روابط اجتماعی شایسته جلوگیری

دنیای امروز، این پدیده اجتماعی همواره مورد توجه جامعه شناسان و محققان اجتماعی بوده است.

یافته‌های این پژوهش نشان داد که بین بعد اعتماد اجتماعی دانشجویان ورزشکار و غیر ورزشکار تفاوت آماری معنادار ($p = ۰/۰۴۸$) وجود دارد. این یافته با نتایج پژوهش نورعلی‌وند و همکاران (۱۳۹۵)، موسوی و همکاران (۱۳۹۳) پارسا مهر و ترکان (۱۳۹۱)، سثیل (۲۰۰۶)، لیندستروم (۲۰۱۱) و مور و جونز (۲۰۱۲) همسو می‌باشد اما یافته‌های پژوهش رحمانی فیروز‌زاده و همکاران (۱۳۹۰) تفاوت اندکی میان اعتماد اجتماعی دانشجویان ورزشکار و غیرورزشکار نشان داد ولی چون این تفاوت معنادار نبود مغایر با یافته پژوهش حاضر می‌باشد. اعتماد اجتماعی، عامل اساسی احساس آرامش جسمانی، روانی و امنیت اجتماعی در وضعیت عادی زندگی روزمره است (احمدی و همکاران، ۱۳۹۲). اعتماد اجتماعی، با نگرش سرمایه‌محور و کمی به روابط و زنجیره‌های ارتباطی افراد درون جامعه، این ارتباطات را به صورت یک دارایی برای افراد درآورده و مورد تحلیل قرار می‌دهد [۱۸].

اعتماد اجتماعی زیربنای نظم جامعه است و نه تنها موجب پایبندی به اصول مشترک و پیش‌بینی‌پذیری الگوهای رفتاری می‌شود، بلکه در تقویت همبستگی و انسجام اجتماعی مؤثر است [۲۱].

پژوهش‌های متعدد بیانگر وجود رابطه‌ی دو سویه بین ورزش و اعتماد اجتماعی است که نشان می‌دهد؛ هر چه سطوح اعتماد اجتماعی در جامعه و به خصوص در بین دانشجویان بالاتر رود، میزان تمایل و مشارکت آنان در فعالیت‌های بدنی و ورزشی افزایش می‌یابد، این مهم می‌تواند علت وجود تفاوت اعتماد اجتماعی در بین دانشجویان ورزشکار و غیر ورزشکار باشد. تأثیر اعتماد اجتماعی بر مفاهیمی چون سلامت روان، سلامت جسمانی، رضایت شغلی و دیگر از جنبه‌های زندگی انسان به اثبات رسیده است، بنابراین؛ می‌توان با برنامه‌ریزی و انجام پژوهش‌هایی بر روی عواملی که می‌توانند زمینه اعتماد را در بین گروه‌های مختلف اجتماعی فراهم آورند، امکان مشارکت بیش‌تر در فعالیت‌های بدنی و ورزشی را مهیا نمود.

همچنین یافته‌های این پژوهش نشان داد که بین مشارکت اجتماعی دانشجویان ورزشکار و غیر ورزشکار تفاوت آماری معنادار ($p = ۰/۰۴۸$) وجود دارد. این یافته با نتایج تحقیق مور و جونز (۲۰۱۲)، لیندستروم (۲۰۱۱)، سثیل (۲۰۰۶)، لیندستروم و همکاران (۲۰۰۱)، نورعلی‌وند و همکاران (۱۳۹۵)، منوچهری‌نژاد و همکاران (۱۳۹۴)، موسوی و همکاران (۱۳۹۳)، ولی‌زاده و ولی‌زاده (۱۳۹۳)، پارسامهر و همکاران (۱۳۹۲) همسو می‌باشد. در توضیح تأیید فرضیه تفاوت بین مشارکت اجتماعی دانشجویان ورزشکار و غیر ورزشکار باید گفت که به نظر می‌رسد برخورداری از روابط اجتماعی گسترده‌تر، عضویت در سازمان‌ها و نهادهای اجتماعی به دلیل دسترسی به اطلاعات و دانش لازم و نیز تمایل به فعالیت‌های جمعی در بین ورزشکاران، زمینه‌ی لازم را برای مشارکت اجتماعی بیش‌تر فراهم می‌کند.

- دهدشت). دوفصلنامه پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر، سال هشتم، شماره ۴۱، بهار و تابستان ۱۳۹۸، صص ۲۶۱-۲۸۲.
- [۶] پارسامهر، مهربان. ترکان، رحمت اله. (۱۳۹۱). بررسی رابطه بین سرمایه‌ی اجتماعی و مشارکت در فعالیت‌های ورزشی (مطالعه موردی: پرستاران بیمارستان‌های دولتی شهر یزد). پژوهش پرستاری، شماره ۷، ص ۲۶.
- [۷] پیر، بوردیو. (۱۳۹۳). نظریه کنش: دلایل عملی و انتخاب عقلانی. مترجم مرتضی مردیها. تهران: نقش و نگار.
- [۸] رحمانی‌فیروزجاه، علی و همکاران. (۱۳۹۰). سنجش تمایز سرمایه‌ی اجتماعی جوانان با محوریت مشارکت (مطالعه موردی: دانشجویان ورزشکار و غیر ورزشکار دانشگاه مازندران). جامعه‌شناسی مطالعات جوانان، دوره ۲، شماره ۲، صص ۳۷-۶۲.
- [۹] سیم‌خواه، مسعود. محمدخانی، الهه. (۱۳۹۷). بررسی تأثیر شخصیت پویای مدیران بر نوآوری و بهبود خدمات با میانجیگری پوشش محیطی و سرمایه اجتماعی، مجله مدیریت توسعه و تحول ویژه‌نامه، صص ۲۰۹-۲۱۸.
- [۱۰] شجاعی باغبینی، محمد مهدی (۱۳۸۷). مبانی مفهومی سرمایه‌ی اجتماعی، تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
- [۱۱] ظهیری‌نیا، مصطفی و همکاران. (۱۳۹۵). اعتماد اجتماعی و تأثیر آن بر مشارکت اجتماعی دانشجویان دانشگاه هرمزگان. پژوهشنامه فرهنگی هرمزگان، شماره ۱۱، بهار و تابستان ۱۳۹۵، صص ۸۶-۱۳۶.
- [۱۲] فرزی، حامد و همکاران. (۱۳۹۴). تبیین نقش میزان فعالیت‌های بدنی در سلامت اجتماعی دانشجویان دانشگاه‌های شهر کرمانشاه. نشریه مدیریت ورزشی، دوره ۷، شماره ۱، صص ۱۷-۳۰.
- [۱۳] فیلد، جان (۱۳۸۸). سرمایه‌ی اجتماعی. برگردان غلامرضا غفاری و حسین رضائی، تهران: انتشارات کویر.
- [۱۴] قلی‌پور سلیمانی، علی. گلی، آرمن. (۱۳۹۷). بررسی اثرات ادراک‌شده گردشگران از ابعاد محیطی بر کیفیت زندگی ساکنین. مجله مدیریت توسعه و تحول، ویژه‌نامه، صص ۲۶۳-۲۷۶.
- [۱۵] مظلومی محمودآباد، سیدسعید و همکاران. (۱۳۹۸). سلامت اجتماعی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان. مجله راهبردهای توسعه در آموزش پزشکی، دوره ششم شماره اول بهار و تابستان ۹۸، صص ۱-۱۱.
- [۱۶] گلابی، فاطمه. اخشی، نازیلا. (۱۳۹۴). مشارکت اجتماعی و نشاط اجتماعی، مجله جامعه‌شناسی کاربردی، سال ۲۳، شماره پیاپی (۵۹)، شماره سوم، پاییز، صص ۱۳۹-۱۶۰.
- [۱۷] ملائوری، شمس. امانی، مهدیه. شلمزاری، صادق. (۱۳۹۹). فعالیت ورزشی، سیستم ایمنی و کروناویروس. فیزیولوژی ورزشی. تابستان ۱۳۹۹؛ ۱۲ (۴۶): صص ۴۰-۱۷.
- [۱۸] موسوی، سیدجعفر و همکاران. (۱۳۹۳). بررسی رابطه اعتماد اجتماعی و مشارکت ورزشی زنان در جامعه شهری ایران. مطالعه موردی: شهر گرگان، مجله آمایش جغرافیایی فضا، دوره ۱۱، شماره ۴، صص ۴۱-۶۲.

می‌کند. از آنجایی که ورزش و فعالیت بدنی به عنوان رفتاری فرهنگی و اجتماعی زمینه مشارکت، همبستگی و فضای اعتماد را فراهم می‌آورد، موجب افزایش سرمایه اجتماعی به شکلی می‌تواند گسترده شود. افرادی که در رویدادهای ورزشی مشارکت دارند، از اعتماد اجتماعی بیش‌تری برخوردار بوده و به مشارکت مدنی جامعه خود بیش‌تر علاقه‌مندند. تحقیقات حاکی از آن است که ورزش به عنوان یک عامل وکالت‌یوزر بسیار مهم در ایجاد سرمایه‌ی اجتماعی (علاوه بر سرمایه سلامت جسمی و روحی) عمل می‌نماید. بنابر این می‌توان با انجام پژوهش بر روی متغیرهای تأثیرگذار بر افزایش مشارکت ورزشی گروه‌های مختلف جامعه به خصوص دانشجویان، زمینه را برای افزایش تمایل و شرکت در فعالیت‌های اجتماعی فراهم کرد.

با عنایت به نتایج پژوهش حاضر شایسته است موارد ذیل برای افزایش سرمایه‌ی اجتماعی در بین دانشجویان، مد نظر مسئولین و کارشناسان حوزه ورزش دانشجویی قرار گیرد:

- ضرورت تعامل و ارتباط هر چه بیش‌تر مدیران بخش‌های مسئول در ورزش دانشگاهی با کارشناسان ورزشی در خصوص راه‌کارهای توسعه ورزش دانشجویی.
- برگزاری نشست‌های دوره‌ای برای گزارش فعالیت‌ها و اقدامات انجام‌شده و تبادل نظر با کارشناسان ورزشی.
- توجه جامعه و رسانه‌های گروهی بویژه صداوسیما برای تخصیص زمان و فضای بیش‌تر به موضوع ورزش دانشجویی و ساخت برنامه‌های ورزشی برای توسعه ورزش دانشجویی.
- آموزش، ترغیب و تشویق مردم و مسئولین برای حمایت و زمینه‌سازی ورزش دانشجویی.

منابع و ماخذ

- [۱] احمدیگی، شهریار. (۱۳۹۴). ورزش و سرمایه‌ی اجتماعی: (اولین همایش ملی علوم ورزشی و تربیت بدنی ایران)، خواجه‌نژاد، پریسا، انجمن توسعه و ترویج علوم و فنون بنیادین، تهران، چاپ اول.
- [۲] اختر محقق، مهدی و همکاران. (۱۳۹۸). شبکه‌های اجتماعی؛ بستر ارتقای سرمایه‌اجتماعی- پژوهش اجتماعی. فصلنامه پژوهش اجتماعی، دوره ۴۴، شماره ۱۱، صص ۴۱-۶۳.
- [۳] ایمان، محمدتقی. بنی فاطمه، زهرا سادات. (۱۳۹۳). بررسی رابطه بین سرمایه‌ی اجتماعی بانوان جوان و مشارکت آنان در فعالیت‌های ورزشی در شهر یزد. علوم اجتماعی (دانشگاه آزاد شوشتر)، ص ۲۵.
- [۴] براری، مرضیه. مظهری اصل، مرضیه. رضوی خراسانی، سیدجمال. (۱۳۹۱). بررسی تأثیر عضویت در سازمان‌های مردم‌نهاد بر پایگاه اجتماعی- اقتصادی زنان سرپرست خانوار، فصلنامه‌ی جامعه‌شناسی زنان، سال سوم، شماره ۱، صص ۱۵۷-۱۸۰.
- [۵] بهشتی، سید صمد. کهنسال خوب، احسان. (۱۳۹۸). تبیین جامعه‌شناختی وضعیت اعتماد اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن (مورد مطالعه: شهر

- [۱۹] موسوی، میرطاهر؛ شیبانی، ملیحه (۱۳۹۴). سرمایه‌ی اجتماعی و سلامت اجتماعی: مفاهیم و رویکردها. تهران: آگاه.
- [۲۰] میر، علی (۱۳۹۹). طراحی و آزمون مدل توسعه سرمایه اجتماعی بازاریابی بانک‌ها با رویکرد کیفی پدیدارشناسی و نقش آن در وفاداری مشتریان. مجله مدیریت توسعه و تحول، شماره ۴۰، صص ۳۳-۴۴.
- [۲۱] ورعلی‌وند، علی و همکاران. (۱۳۹۵). بررسی نقش سرمایه‌ی اجتماعی در تبیین مشارکت ورزشی (مورد مطالعه: زنان استان ایلام). مطالعات توسعه اجتماعی - فرهنگی، دوره ۳، شماره ۵، صص ۱۲۷-۱۴۹.
- [22] Ball, K., Cleland, V.J., Timperio, A.F., Salmon, J., Giles-Corti, B., Crawford, D.A. (2010). **Love thy Neighbor?** Associations of social capital and crime with physical activity amongst women. *Social science medicine*; 71(4):807-814.
- [23] Coleman, J.S. (1988). **Social Capital in the Creation of Human Capital**. *American journal of sociology*; 94:95-120.
- [24] Delaney, L., Keaney, E. (2005). **Sport and Social Capital in the United Kingdom: Statistical Evidence from National and International Survey Data**. Dublin: Economic Social Research Institute for Public Policy Research; 32:1-32.
- [25] Fukuyama, F. (1999). **Social Capital and Civil Society**. International Monetary Fund .
- [26] Hall, P.A. (1999). **Social capital in Britain**. *British journal of political science*; 29(3):417-461.
- [27] Jiang, Y., Chen, K. (2017). **Effects of Organizational Trust on Organizational Learning and Creativity**. *Eurasia Journal of Mathematics, Science & Technology Education*; 13 (6): 2057-206.
- [28] Legh-Jones, H., Moore, S. (2012). **Network Social Capital, Social Participation, and Physical Inactivity in an Urban Adult Population**. *Social science medicine*; 74(9):1362-1367.
- [29] Lindstrom, M., Moghaddassi, M., Merlo, J. (2003). **Social Capital and Leisure Time Physical Activity: a Population Based Multilevel Analysis in Malmö, Sweden**. *Journal of Epidemiology Community Health*; 57(1):23.
- [30] Lindström, M. (2011). **Social Capital, Desire to Increase Physical Activity and Leisure-Time Physical Activity: a Population-Based Study**. *Public health*; 125(7):442-447.
- [31] Putnam, R.D. (2000). **Bowling Alone: America's Declining Social Capital**. In *Culture and politics* pp. 223-234.
- [32] Schuller, T., Baron, S., Field, J. (2000). **Social Capital: a Review and Critique**. *Social capital: critical perspectives*: 1-39.
- [33] Tonts, M. (2005). **Competitive Sport and Social Capital in Rural Australia**. *Journal of rural studies*; 21(2):137-149.
- [34] Trail, G.T., James, J.D. (2001). **The Motivation Scale for Sport Consumption: Assessment of the Scale's Psychometric Properties**. *Journal of sport behavior*; 24 (1).
- [35] Woolcock, M. (1998). **Social Capital and Economic Development; towards a Theoretical Synthesis and Policy Framework**. *Theory and society* 27, No. 2, pp.151-2008.
- [36] Wong, S. (2013). **From Economic Meltdown to Social Crunch: Lessons about Social Capital and Economic Crises**. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 72, 107 – 119.
- [37] World Health Organization. (1980). **International Classification of Impairments**. *Disabilities and Handicaps*, Geneva.